

Utlåtande

14.2.2025

Justitieministeriet

Referens: Justitieministeriets begäran om utlåtande om betänkandet ”Utredning av vissa frågeställningar i anslutning till Ålands självstyrelse i utveckling” av Ålandsarbetsgruppen 2023

Justitieministeriet har begärt finansministeriets utlåtande om Ålandsarbetsgruppens andra betänkande om vissa bedömnings- och utredningsuppgifter som ingått i arbetsgruppens uppdrag. I betänkandet behandlas sådana frågor som lyfts fram i samband med reformen av självstyrelselagen för Åland (1144/1991), nedan *självstyrelselagen*, som gäller förhållandet mellan grundlagen och självstyrelselagen, överföringen av riksuppgifter på myndigheter på Åland och vice versa samt tillämpningen av rikslagstiftningen, landshövdingen på Åland och utnämningen av denne, vissa språkbestämmelser i självstyrelselagen samt behörighetsfördelningen mellan lagtinget och riksdagen under undantagsförhållanden.

I betänkandet presenteras några alternativa lösningar på dessa frågor. De förutsätter noggrannare konsekvensbedömningar. I begäran om utlåtande önskas kommentarer särskilt om de lösningsalternativ som presenteras i Ålandsarbetsgruppens betänkande.

Finansministeriets ståndpunkt

2.3 Riksuppgifter för självstyrelsemyndigheterna på Åland

Skötseln av riksuppgifter vid myndigheter på Åland

På sidorna 64–66 i betänkandet föreslås en samlingsbestämmelse för vissa överenskommelseförordningar. Enligt finansministeriet är det viktigt att man vid den fortsatta beredningen närmare går igenom detta lösningsalternativ samt utkastet till bestämmelse om gemensam förvaltning (s. 65–66) uttryckligen för att trygga beredningen av långvariga samarbetsstrukturer och ersättande arrangemang i samband med förändringar. Statens ämbetsverk på Åland, som hör till finansministeriets förvaltningsområde, är

skyldigt att inom ramen för sin behörighet sköta uppgifter med anknytning till beredskap och beredskapsplanering i landskapet Åland. Dessutom finns det bestämmelser om landshövdingens uppgifter i överenskommelseförordningen om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden (900/2000).

2.B) Begränsning i vissa fall av ensidig uppsägning

I arbetsgruppens betänkande behandlas situationer som hänför sig till uppsägning av en överenskommelseförordning, och föreslås att möjligheten att säga upp en överenskommelseförordning fortsättningsvis ska vara huvudregeln. Den ensidiga uppsägningsmöjligheten motsvarar emellertid inte i vissa fall tidens krav på heltäckande och tydliga myndighetsbefogenheter inom ramen för ett fortlöpande behov mellan parterna av ett lösningsinriktat myndighetssamarbete.

Finansministeriet anser att betänkandets lösningsalternativ 2.B.2) om begränsning av uppsägningsmöjligheten för vissa förordningar bör utredas i den fortsatta beredningen av den nya självstyrelselagen.

2.5.2 Vissa kostnader hos landskapet eller kommunerna på Åland

Så som det konstateras i betänkandet, reglerar kapitlet om landskapet Ålands ekonomi i detalj vilka ersättningar som ska tillhandahållas självstyrelsemyndigheterna. Det har dock visat sig att det finns behov av en tilläggsbestämmelse som i vissa fall möjliggör ersättningar utöver detta. I betänkandet presenteras två lösningsalternativ i fråga om detta.

Finansministeriet anser att det föreslagna lösningsalternativet 1 juridiskt sett skulle vara svårt att formulera på grund av det antagande om politisk överenskommelse som ingår i det.

Finansministeriet ser lösningsalternativ 2 om ersättning av vissa kostnader hos landskapet eller kommunerna på Åland som ett bättre alternativ. Lösningsalternativ 2 motsvarar bättre de nuvarande beslutsprocesserna, som kräver lagstöd och grundar sig på riksdagens budgetmakt.

Finansministeriet håller med om att Ålandsdelegationens roll är oomtvistlig.

Finansministeriet anser att det är skäl i den fortsatta beredningen att granska den till Åland tillkommande avräkningen enligt självstyrelselagens 46 § baserat på den betydande post av återtagande av överförda anslag som påverkade avräkningsbasen för 2023 och den exceptionellt stora avräkningen till Åland som en följd därav.

3 Bestämmelser om Ålands landshövding

I betänkandet föreslås ändringar i landshövdingens särskilda behörighetsvillkor. Av betänkandet framkommer det inte tydligt om syftet med de föreslagna ändringarna är att landshövdingen ska sköta endast de uppgifter som föreskrivs för landshövdingen i självstyrelselagen eller att

bibehålla nuläget, det vill säga att landshövdingen är chef för Statens ämbetsverk på Åland och dessutom sköter de uppgifter som föreskrivs för landshövdingen i självstyrelselagen. Finansministeriet anser i första hand att den bästa lösningen är att rättsläget kvarstår i enlighet med den gällande lagstiftningen, också med beaktande av den proposition med förslag till lagstiftning om den statliga regionförvaltningsreformen som är under beredning. I den föreslås det att det stiftas en lag om Statens ämbetsverk på Åland och att landshövdingen ska vara chef för ämbetsverket. Finansministeriet ser det som en bra utgångspunkt att bestämmelser om de behörighetsvillkor som gäller för tjänsten som landshövding ska finnas i självstyrelselagen. Finansministeriet anser det dock inte vara möjligt att bestämmelser som gäller landshövdingen tas in i statstjänstemannalagen (750/1994).

Om utgångspunkten för de ändringar som föreslås i betänkandet är att landshövdingen i fortsättningen ska sköta endast de uppgifter som anges i självstyrelselagen, är de särskilda behörighetsvillkor som föreskrivs för landshövdingen i självstyrelselagen inte av betydelse med tanke på finansministeriets ansvarsområde, eftersom ärenden som gäller Ålands självstyrelse med stöd av 14 § 6 punkten i reglementet för statsrådet (262/2003) hör till justitieministeriets ansvarsområde. I detta alternativ bör man dock också se över bestämmelserna om ämbetsverkets chef i lagen om Statens ämbetsverk på Åland.

Om landshövdingen även i fortsättningen är chef för Statens ämbetsverk på Åland, anser finansministeriet att de ändringar i de särskilda behörighetsvillkoren för landshövdingen som föreslås i betänkandet inte är motiverade och värda att understödja, om syftet med dem är att utesluta tillämpningen av de allmänna behörighetsvillkoren enligt statstjänstemannalagen och de särskilda behörighetsvillkoren för statsförvaltningens högsta tjänstemannaledning enligt 8 § 2 mom. i statstjänstemannalagen. Det bör dock noteras att de särskilda behörighetsvillkor för tjänsten som landshövding som fastställs i självstyrelselagen tillämpas vid tillsättandet av tjänsten parallellt med de allmänna behörighetsvillkoren och de särskilda behörighetsvillkoren för statsförvaltningens högsta tjänstemannaledning enligt statstjänstemannalagen. Därför bör de särskilda behörighetsvillkor för tjänsten som landshövding som fastställs i självstyrelselagen vara förenliga med bestämmelserna i statstjänstemannalagen.

Ett av syftena med de allmänna behörighetsvillkoren och de särskilda behörighetsvillkoren för statsförvaltningens högsta tjänstemannaledning enligt statstjänstemannalagen är att säkerställa kompetensen hos den person som utnämns, men också behövliga kunskaper och färdigheter med tanke på ställningen och uppgifterna för det ämbetsverk som personen ska leda. Det bör noteras att ämbetsverkets chef är den som i sista hand ser till att ämbetsverkets verksamhet är lagenlig och att den lagstiftning som styr tjänsteverksamheten iakttas i ämbetsverkets verksamhet. Kompetensbrister hos ämbetsverkets chef kan leda till problematiska situationer i förhållande till ämbetsverkets kunder och deras grundläggande fri- och rättigheter. De kan också leda till problematiska situationer i förhållande till ämbetsverkets övriga personal. Med beaktande av vad som konstaterats ovan ser

finansministeriet lösningsalternativ 2¹ som en möjlig lösning bland de alternativ som presenteras på sidorna 76–78 i betänkandet, om dess syfte är att de allmänna och särskilda behörighetsvillkoren enligt statstjänstemannalagen ska tillämpas vid tillsättandet av tjänsten som landshövding.

Statssekreterare såsom kanslichef

Juha Majanen

Avdelningschef, budgetchef

Mika Niemelä

Sändlista: Justitieministeriet/Groop

För kännedom: avdelningen för utveckling av statsförvaltningen/Tuomainen,
skatteavdelningen/Kjellberg

¹ Det har antagligen blivit ett skrivfel i lösningsalternativ 2 i den finska versionen av betänkandet (s. 77). Där står ”... menettelystä säädetään valtion ylimmästä johtoa koskevassa valtakunnanlainsäädännössä” då det antagligen borde stå ”... menettelystä säädetään valtion ylintä virkamiesjohtoa koskevassa valtakunnanlainsäädännössä”. Det torde vara möjligt att öppna upp rikslagstiftningen i specialmotiveringen till paragrafen så att det med denna hänvisning avses statstjänstemannalagen och de särskilda behörighetsvillkor som anges i lagens 8 § 2 mom.

VN/3796/2023-VM-77

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: